

Бібліотечна періодика в системі наукових періодичних видань

Т. С. Шагайденко

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: t.shelestok@gmail.com

Paper received 31.01.20; Accepted for publication 16.02.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-223VIII37-19>

Анотація. У статті здійснено видову класифікацію періодичних видань бібліотечнознавчого спрямування. Аналіз поділу вітчизняних бібліотечнознавчих періодичних видань здійснювався за ознакою цільового (функціонального) призначення. У результаті дослідження з'ясовано, що наукові видання бібліотечнознавчого змісту поділяються на науково-практичні, науково-теоретичні, науково-методичні, науково-виробничі та збірники наукових праць, і займають одне з пріоритетних місць в системі наукових видань.

Ключові слова: *періодичне видання, вид, класифікація, наукова періодика, соціальні комунікації.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Періодичне видання бібліотечнознавчого змісту займає важливу нішу в системі наукової періодики, охоплюючи питання соціогуманітарної сфери суспільства. Процеси, які відбуваються в світі – науково-технічний прогрес, глобалізація, розвиток комунікаційних технологій, впливають і на бібліотечнознавчу періодику. А вже разом зі змінами світових процесів, реорганізовується і розширюється зміст бібліотечної діяльності, поступово переходячи в ширшу нішу – інформатизації, що обумовлює і зміни в фаховій періодиці.

Визначення видової класифікації буде сприяти оцінюванню ролі й місця бібліотечнознавчої періодики в загальній системі періодичного друку. А вже періодика все ще розвивається, удосконалюється та частково й поступово переходить у мережеву, на що впливає розвиток комп'ютерних технологій, зручність електронного обміну та пошуку необхідної інформації. Періодичні видання бібліотечнознавчого спрямування є специфічним об'єктом вивчення і потребують ґрунтовного аналізу приналежності до типологічної і видової класифікації, визначення їхнього місця в загальній системі періодичного друку.

Аналіз досліджень проблеми. До розгляду як українських так і зарубіжних видань бібліотечнознавчої періодики та розвитку бібліотечної галузі зверталось багато науковців, зокрема Бейліс Л. [3], Масловська С. [7], Назаровець С. [10], Пастушенко О. [12], Шевцова Ю.. Дослідженню фахової періодики незалежної України присвятив свої праці Л. Бейліс, дисертаційні дослідження в галузі соціальних комунікацій, де розкрито особливості бібліотечнознавчої періодики проаналізувала О. Пастушенко. Бібліометричний аналіз списків цитованої літератури наукових статей у фахових журналах досліджено С. Назаровцем. Тематичний зміст бібліотечнознавчої періодики зарубіжних видань досліджено Ю. Шевцовою. Однак, визначення місця бібліотечнознавчих видань в системі наукової періодики та визначення видової класифікації не були предметом дослідження, що зумовлює актуальність обраної теми статті.

Методологія дослідження полягає у використанні загальнонаукових методів і спеціальних методик: аналізу, синтезу, логічного методу.

Мета статті – проаналізувати бібліотечнознавчі періодичні видання, як специфічний вид наукової періодики. **Завдання** – дослідити приналежність періодичних видань бібліотечнознавчого спрямування до видової класифікації, визначити місце бібліотечнознавчої

періодики в загальній системі періодичного друку.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Значною складовою інформаційних ресурсів національного значення є друквані наукові видання, які виконують соціальну функцію забезпечення первинною науковою інформацією суспільство. Бібліотечнознавчі періодичні видання – це спеціалізовані фахові видання (журнали, газети, збірники, бюлетені, праці науково-дослідних установ і навчальних закладів), що стосуються питань розвитку бібліотечної справи, теоретичного і практичного бібліотечнознавства, бібліографознавства, книгознавства, а також суміжних галузей наук, зокрема інформатики, документознавства, джерелознавства, культурології, архівної справи. Розраховані на працівників бібліотечних установ, дослідників у сфері бібліотечно-інформаційних наук, книгознавців, архівознавців, документознавців, істориків, викладачів відповідних спеціальних вищих навчальних закладів та інших дослідників бібліотечної справи.

Такі видання сьогодні виступають засобом наукових комунікацій і слугують науковою спадщиною. «Справжній професійний бібліотечний журнал покликаний поєднувати важко поєднувані якості: науковість і загальнодоступність або популярність, тобто бути потенційно цікавим і досліднику-бібліотечнознавцю, і представнику суміжних гуманітарних наук, і будь-якій людині, стурбованій розвитком культури» [8, с. 4].

Однак, на сьогодні важливим аспектом для публікації дослідником наукового матеріалу є вміння обрати гідний ресурс. Оскільки зі зростанням попиту на публікацію матеріалу – зростає кількість «хижацьких» видань, які не відповідають установленим правилам оформлення чи рецензування наукового тексту [1]. Фахівцям бібліотечнознавчої галузі, науковцям і молодим вченим також важливо мати на увазі гідні наукові видання для публікації своїх наукових ідей та досліджень, оскільки періодичні видання бібліотечнознавчого змісту займають важливу нішу в науковій періодиці та є специфічним об'єктом вивчення.

Загалом, як зауважила І. Галась: у багатьох випадках періодичні видання є єдиним засобом реконструкції та поглибленого вивчення недосліджених окремих етапів розвитку як суспільства, так й історії періодичної преси в Україні, привертаючи увагу в багатьох аспектах – бібліотечно-бібліографічному, джерелознавчому, історичному, науковому» [4, с. 34].

Наукова періодика – один з найважливіших інстру-

ментів для здійснення наукової комунікації між фахівцями в інтересах їхньої професійної діяльності. Наукові журнали, як правило, містять інформацію про теоретичні і прикладні дослідження та призначені для наукових співробітників – фахівців у тій чи іншій галузі науки. Однак не можна не помітити, що коло читачів наукового журналу не обмежується категорією наукових працівників, студентів чи аспірантів [10, с. 62].

З історичним плином часу та розвитком науки постійно змінюються потреби і настрої суспільства, що не може не позначитися на виданнях, які мають функціонувати відповідно до призначення і потреб читача. Періодика і досі залишається невід’ємним атрибутом сучасного життя. Кожне видання має своє функціонально-цільове призначення щодо викладу матеріалу та рівня сприйняття її читачами.

Як зазначає дослідниця М. Комова: «Зміст матеріалів періодичного видання характеризується визначеними ознаками: актуальністю та різнохарактерністю тематики, оперативністю і регулярністю виходу у світ; наявністю однієї або декількох організацій, органом якої (яких) виступає видання; сталість змістового спрямування, який не змінюється протягом тривалого часу» [5, с. 53].

Більшість періодичних видань бібліотечно-наукового спрямування є різновидом серіального видання, яке планується як необмежене, нескінчене у часі видання, його окремі випуски мають суцільну нумерацію, не повторюються за змістом [5, с. 55] виходять під постійною назвою і через визначені проміжки часу.

Бібліографи та книгознавці ще з 20-х років, обговорюючи проблеми класифікації друкованих видань, у багатьох роботах аналізували ознаки ділення, серед яких головним, визначальним «первинним» було визнано саме цільове призначення, вважаючи підставою для поділу видань саме функціональне, або цільове призначення [2, с. 128].

Ця ознака поділу друкованих видань використовується також у книгознавстві, видавничій справі та статистиці друку.

Зауважимо, що класифікацію періодичних видань із бібліотечно-наукового потрібно подавати за чинним національним стандартом ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види». Згідно ДСТУ 3017:2015 видання поділяються на такі види: за цільовим призначенням; за аналітико-синтетичним переробленням інформації; за інформаційними знаками; за матеріальною конструкцією; за обсягом; за складом основного тексту; за періодичністю; за структурою; зокрема, бібліотечно-наукові видання за аналітико-синтетичним переробленням інформації належать до інформаційних; за інформаційними знаками – до текстових; за матеріальною конструкцією – до журнальних тощо.

За цільовим призначенням бібліотечно-наукові періодичні видання належать до наукових, частіше це наукові журнали і збірники наукових праць.

Під науковим розуміють журнал, що містить статті та матеріали досліджень теоретичного або прикладного характеру, призначений переважно фахівцям певної галузі науки. Видаються такі видання, як правило, університетами, академіями наук, науковими товариствами, міністерствами. Ілюстративний матеріал відсу-

тній, або представлений у вигляді графіків, схем, таблиць [6, с. 271].

Бібліотечно-наукова періодика належить до наукових журналів з різним цільовим (функціональним) призначенням (науково-практичні; науково-теоретичні; науково-методичні) [6, с. 271].

Кожне видання за цільовим призначенням має свою специфіку, зокрема, науково-практичні видання містять практичний виклад закономірностей, досліджуваних об’єктів, методи їхнього застосування у практичній діяльності, науково-теоретичні журнали включають академічні принципи досліджуваних теорій чи об’єктів, науково-методичні видання охоплюють методичні положення, рекомендації щодо подальших наукових досліджень. Збірники наукових праць включають виклад основних результатів досліджень, які передбачають обґрунтування доцільності та методів дослідження, достовірності отриманих результатів та теоретичних положень.

Визначення видової класифікації бібліотечно-наукових періодичних видань, здійснено згідно аналізу наступних часописів: «Бібліотечний вісник», «Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку», «Вісник книжкової палати», «Бібліотечно-наукове. Документознавство. Інформологія», «Бібліотечна планета», «Світ дитячих бібліотек», «Вісник Львівського університету. Сер.: Книгознавство, бібліотечно-наукове та інформаційні технології», «Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника», «Вісник Харківської державної академії культури», «Студії з архівної справи та документознавства», «Рукописна та книжкова спадщина України», «Збірник праць Науково-дослідного центру періодики». Значна частина даних видань формують національну систему української фахової бібліотечно-наукової періодики (за Л. І. Бейлісом) та індексуються в Google Scholar, що і слугувало критерієм відбору для аналізу [3, с. 7].

Перелічені фахові бібліотечно-наукові видання належать до науково-теоретичних та практичних журналів, наукових, науково-виробничих, науково-методичних журналів, збірників наукових праць, у яких поєднуються різні тематичні напрями.

Наукові матеріали (теоретичні, практичні, методичні, виробничі) із галузі бібліотечно-наукового публікуються у виданнях «Бібліотечно-наукове. Документознавство. Інформологія», тому видання і виступає як науковий журнал, до науково-теоретичних та практичних видань належать: «Бібліотечний вісник», Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку, «Вісник книжкової палати», тому що у зазначених часописах публікуються матеріали науково-теоретичного та практичного характеру. «Бібліотечна планета» – науково-виробничий журнал, оскільки містять матеріали науково-виробничого спрямування. «Світ дитячих бібліотек» – науково-методичний журнал, де публікуються наукові матеріали методичного характеру.

«Вісник Львівського університету. Сер.: Книгознавство, бібліотечно-наукове та інформаційні технології», «Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника», «Вісник Харківської державної академії культури», «Студії з архівної справи та

документознавства», «Рукописна та книжкова спадщина України», «Збірник праць Науково-дослідного центру періодики», «Збірник наукових праць НБУВ – збірники наукових праць, оскільки у них представлені результати наукових досліджень з бібліотекознавства.

Бібліотекознавча періодика також займає чільне місце у загальній системі, адже «професійна періодика в діяльності бібліотеки – це, перш за все, центр консолідації професіоналів, джерело підвищення кваліфікації бібліотекаря, форум обговорення наукових питань і проблем професійного розвитку бібліотекарів, канал управління бібліотечною справою» [12, с. 41].

Отже, періодичні видання бібліотекознавчого спрямування займають важливе місце в системі наукової періодики, звичайно, фахівцям цієї галузі варто рівнятися на досвід європейських країн і з кожним роком не лише збільшувати кількісні показники видань, а й якісні.

Висновки. Проведений аналіз приналежності періодичних видань бібліотекознавчого спрямування до видової класифікації надав змогу отримати уявлення важливості ролі й місця фахової бібліотекознавчої періодики у загальній системі періодичних видань. Усі бібліотекознавчі видання належать до наукових, з них – частину видань становлять збірники наукових праць й наукові журнали, які мають підвиди: науково-практичні; науково-теоретичні; науково-методичні, науково-виробничі. Згідно дослідження, серед чисельності бібліотекознавчих наукових видань переважають збірники наукових праць.

Важко передбачити, яким чином буде розвиватися бібліотекознавча періодика, але можна припустити, що її майбутнє багато в чому буде залежати від загального розвитку системи періодичних видань, які займають важливу нішу соціальних комунікацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dobson H. Think. Check. Submit: the campaign helping researchers navigate the scholarly communication landscape/H. Dobson // Insights. – 2016, Vol. 29 (3). – P. 228–232.
2. Акопов, А. Типология советских научнотехнических журналов: дисс. канд. филол. н.:А.Акопов.–Ростов Н/Д., 1979.–216с.
3. Бейліс Л.І. Українська бібліотечна періодика 1991–2005 років: основні тенденції розвитку [Текст]: Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.08/Л.І. Бейліс, 2006. – 18 с.
4. Галась І. Періодичні та продовжувані видання (журнали), випущені на терені України в 1944 – 1949 роках/І. Галась // Вісник Книжкової палати. – 2011. – №12. – С. 34-40.
5. Комова М. В. Документознавство: навчальний посібник/Національний університет «Львівська політехніка», Інститут гуманітарних і соціальних наук. – Львів-Київ: «Триада плюс», «Алерта», 2007. – С. 187
6. Кушнарєнко Н. Документоведение: учебник/Наталія Кушнарєнко. – Киев: Знання, 2000. – 460 с.
7. Масловська С.М. Професійне читання бібліотечних працівників: проблеми інформаційного забезпечення. Наукові праці НБУВ, 11, 284–298.
8. Матлина С. Г. Профессиональная библиотечная периодика. Какой ей быть? // Библиотечное дело. – 2007. – № 4. –С. 2–6.
9. Назаровець, С.А. Бібліометричний моніторинг використання українськими бібліотекознавцями інтернет-публікацій відкритого доступу. Вісник Харківської державної академії культури, 30, 104–110.
10. Наукова періодика в Україні: перспективи і проблеми розповсюдження/Т.М. Яцків // Наука України у світовому інформаційному просторі. – Вип. 5. – К.: Академперіодика, 2011. – С. 62-68.
11. Пастушенко О. Книга і періодика в дисертаційних дослідженнях незалежної України: соціокомунікаційний аспект: монографія/Олена Пастушенко; відп. ред. Л. А. Дубровіна; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського.– Київ, 2016.–564 с.
12. Чумакова Т.С. Профессиональная библиотечная периодика в библиотеках вузов Перми // Библиотеки вузов Урала. – 2011. – № 10.

REFERENCES

2. Akopov, A. (1979). Typology of Soviet scientific and technical journals (PhD Thesis), Rostov N/D., – 216 p.
3. Beily, L.I. (2006). Ukrainian Library Periodicals 1991-2005: main trends of development. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: NASU, National Library of Ukraine named after V.I.Vernadskyi
4. Galas, I. (2011). The periodic and continued editions (magazines), are published in a field of Ukraine in 1944 - 1949. The Bulletin of Book chamber, 12, 34-40.
5. Komova, N. (2007). Document science: manual. Lviv-Kyiv: Triada plus, Alert. – 187 p.
6. Kushnarenko, N. (2000). Documentary science: textbook. Kyiv: Knowledge. – 460 p.
7. Maslovska, S. Professional reading of library workers: problems of information support. Kyiv: Scientific works of NASU. – 11. – P. 284 -298.
8. Matlina, S. (2007) Professional Library Periodicals. What is it?. – Librarianship. – 4. – P. 2-6.
9. Nazarovets, S. (2010) Bibliometric monitoring of the use of open access online publications by Ukrainian librarians. – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture. – 30. – P. 104 –110.
10. Iatskiv, T. (2011) Scientific periodicals in Ukraine: the perspective and problems of interpretation, Science of Ukraine in the world information space. – 5. – P. 62–68.
11. Pastushenko, O. (2016) Book and periodicals in dissertation researches of independent Ukraine: social-communication aspect: monography/Olena Pastushenko; responsible editor. L. A. Dubrovina; NASU, National Library of Ukraine named after V.I.Vernadskyi. – Kyiv, 2016. – 564 p.
12. Chumakova, T. (2011) Professional library periodicals in libraries of universities of Perm. – University Libraries of the Ural. – 10. – P. 41-44.

Library periodicals in the scientific periodicals system

T. Shahaydenko

Abstract. In the article species classification of periodicals of librarianship direction is carried out. The analysis of the division of domestic of periodicals of librarianship was carried out according to the purpose, functional. As a result of the study, it was found that academic journals of librarian content are divided into scientific-practical, scientific-theoretical, scientific-methodical, scientific-production and collections of scientific works, and they occupy one of the priority places in the system of scientific publications.

Keywords: periodicals, species, classification, scientific periodicals, social communications.